

Κύρια χαρακτηριστικά

- Η μετανάστευση από τη Ρουμανία σημειώθηκε σε τέσσερις κύριες φάσεις που ταυτίζονται τόσο με τις πολιτικές και οικονομικές εξελίξεις στη χώρα καταγωγής όσο και με το νομοθετικό πλαίσιο που αφορά τους μετανάστες στη χώρα υποδοχής.
- Η μετανάστευση από τη Ρουμανία έχει αποκτήσει έναν σταθερό χαρακτήρα και δεν υπάρχει επιθυμία επανεγκατάστασης στη χώρα καταγωγής.

Η είσοδος στην ΕΕ. Τι άλλαξε;

- Οι πολίτες της Ρουμανίας, κράτος-μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης από την 1η Ιανουαρίου του 2007, για ένα διάστημα δύο ετών δεν είχαν ελεύθερη πρόσβαση στην ελληνική αγορά εργασίας διότι το ελληνικό κράτος είχε εφαρμόσει τη ρήτρα της μεταβατικής περιόδου. Παρόλα αυτά, υπάρχουν ενδείξεις ότι πολλοί Ρουμάνοι πολίτες, στο διάστημα αυτό, είτε συνέχισαν να δουλεύουν χωρίς χαρτιά είτε κατέφυγαν, με τη βοήθεια διάφορων φορέων, σε παράτυπες πρακτικές που τους επέτρεπαν να εργαστούν νόμιμα.
- Η ένταξη της Ρουμανίας στην Ευρωπαϊκή Ένωση αξιολογείται από τους Ρουμάνους μετανάστες ως κάτι θετικό αλλά ταυτόχρονα προκαλεί και σύγχυση αναφορικά με τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις τους. Από τη μια, υπάρχουν Ρουμάνοι οι οποίοι πιστεύουν πως η ιδιότητα του Ευρωπαίου πολίτη συνεπάγεται την κατάρτιση της υποχρέωσης να έχουν πια άδεια διαμονής. Από την άλλη, υπάρχουν και πολίτες οι οποίες γνωρίζουν ότι, παρόλο που είναι Ευρωπαίοι πολίτες, οι αλλοδαποί που διαμένουν περισσότερο από τρεις μήνες στο έδαφος ενός άλλου κράτους πρέπει να κάνουν αίτηση για χορήγηση άδειας διαμονής.

Συμπερασματικές παρατηρήσεις

- Δεν υπάρχουν σημαντικές αλλαγές στον τύπο των δικτύων που χρησιμοποιούν οι Ρουμάνοι μετανάστες είτε για τη νομιμοποίηση τους είτε στις καθημερινές τους συναλλαγές με το ελληνικό κράτος.
- Οι Ρουμάνοι χρησιμοποιούν τις υπηρεσίες των δικτύων επί πληρωμή αλλά, σε πολλές περιπτώσεις βασίζονται και στην εξυπηρέτηση, χωρίς ανταμοιβή, από το ευρύτερο συγγενικό τους περιβάλλον.
- Οι περιοριστικές πολιτικές πρόσβασης στην αγορά εργασίας δημιουργούν μεγαλύτερες ευκαιρίες για άτυπη εργασία.
- Οι περιορισμοί αυτοί, σε συνδυασμό με την διακριτική ευχέρεια που χαρακτηρίζει την εφαρμογή των νόμων από τους κρατικούς υπαλλήλους, συνεισφέρουν στην ανάπτυξη δραστηριοτήτων κάποιων γραφείων εύρεσης εργασίας και παροχής νομικών συμβουλών που «βοηθούν» τους μετανάστες να μπουν στην κατοχή κάποιων νομικών εγγράφων και τους «λύνουν» τα διάφορα ζητήματα νομιμότητας.
- Συνολικά, φαίνεται πως, με την ένταξη της Ρουμανίας στην Ευρωπαϊκή Ένωση, για τους φορείς της «βιομηχανίας της μετανάστευσης» εμφανίστηκαν νέες ευκαιρίες για την εξυπηρέτηση των Ρουμάνων μεταναστών στις συναλλαγές τους με το ελληνικό κράτος.

Οι φάσεις της Ρουμάνικης μετανάστευσης στην Ελλάδα

Ιστορικά, στην μεταναστευτική διαδικασία από την Ρουμανία προς την Ελλάδα όπως αυτή προκύπτει από την έρευνα, διακρίνονται τέσσερις διαφορετικές φάσεις.

Η πρώτη φάση αφορά στην μετανάστευση από τη Ρουμανία πριν την κατάρρευση του κομμουνιστικού καθεστώτος. Πιο συγκεκριμένα, οι Ρουμάνοι πολίτες οι οποίοι μετανάστευσαν από τη Ρουμανία κατά τη διάρκεια της περιόδου αυτής είναι κατά κύριο λόγο σύζυγοι πολιτικών προσφύγων που είχαν εγκατασταθεί στη Ρουμανία, παιδιά τους ή σύζυγοι Ελλήνων πολιτών.

Η δεύτερη φάση αφορά στην περίοδο 1990 – 2001. Κατά τη διάρκεια της περιόδου αυτής υπολογίζεται ότι εισήλθε στην Ελλάδα η μεγαλύτερη μερίδα του ρουμάνικου μεταναστευτικού πληθυσμού, τα λεγόμενα φτηνά εργατικά χέρια.

Η τρίτη φάση αφορά στους Ρουμάνους οι οποίοι έχουν έρθει στην Ελλάδα μετά το 2002. Η χρονολογία αυτή σηματοδοτεί την κατάργηση των θεωρήσεων εισόδου για του Ρουμάνους πολίτες που επρόκειτο να ταξιδέψουν στο χώρο Σένγκεν. Έτσι, οι Ρουμάνοι πολίτες είχαν το δικαίωμα να παραμείνουν στο έδαφος των χωρών αυτών για διάρκεια τριών μηνών ως τουρίστες.

Η τέταρτη φάση αφορά στην περίοδο μετά την 1η Ιανουαρίου 2007 όταν η Ρουμανία έγινε πλήρες μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης που συνεπάγεται την ελεύθερη κυκλοφορία των Ρουμάνων πολιτών στο έδαφος των υπολοίπων κρατών-μελών της.

Μέγεθος του μεταναστευτικού πληθυσμού και δημογραφικά χαρακτηριστικά

Παρόλο που η Ελλάδα δεν εμφανίζεται ως κύρια χώρα προορισμού, ο αριθμός εκείνων που την επιλέγουν, φαίνεται να είναι αρκετά μεγάλος, τουλάχιστον τα τελευταία χρόνια. Έτσι, σύμφωνα με τα επίσημα στατιστικά στοιχεία, οι Ρουμάνοι αποτελούν την τέταρτη αριθμητικά εθνική ομάδα μεταναστών μετά από τους Αλβανούς, τους Βούλγαρους και τους Γεωργιανούς. Πιο συγκεκριμένα, σύμφωνα με τα πιο πρόσφατα στοιχεία που διαθέτει το Υπουργείο Εσωτερικών και Τοπικής Αυτοδιοίκησης, ο αριθμός των άδειων διαμονής εν ισχύ των Ρουμάνων μεταναστών στην Ελλάδα, ανέρχεται στις 19,349, δηλαδή 2,88% του συνολικού νόμιμου αλλοδαπού πληθυσμού. Όσον αφορά στους Ρουμάνους που διαμένουν ανεπίσημα στη χώρα, σύμφωνα με την εκτίμηση του Ρουμάνου πρόξενου στην Ελλάδα, ο αριθμός τους ανέρχεται σε μερικές δεκάδες χιλιάδες.

Όσον αφορά στη σύνθεση του Ρουμάνικου μεταναστευτικού πληθυσμού, σε αντίθεση με άλλες εθνικές πληθυσμιακές ομάδες, δεν φαίνεται να υπάρχει κάποια ανισορροπία ανάμεσα στα δύο φύλα όσον αφορά τόσο το ποσοστό εκείνων που διαμένουν στην Ελλάδα όσο και την συμμετοχή τους στην αγορά εργασίας. Πιο συγκεκριμένα, σύμφωνα με τα στοιχεία του Υπουργείου Εσωτερικών και Τοπικής Αυτοδιοίκησης που παρουσιάζει τον αριθμό των άδειων διαμονής εν ισχύ των Ρουμάνων μεταναστών στην Ελλάδα, προκύπτει ότι το 42% των Ρουμάνων που διαμένουν στην Ελλάδα είναι άνδρες και το 58% γυναίκες.

Κοινωνικο-οικονομική κατάσταση

Όσον αφορά στην επαγγελματική τους κατάσταση, είναι πάρα πολύ δύσκολο να ξέρει κανείς με ακρίβεια τους αριθμούς των εργαζομένων Ρουμάνων στην Ελλάδα, ειδικά λόγω του άτυπου χαρακτήρα της εργασίας στους τομείς στους οποίους απασχολούνται. Από τα στοιχεία της Εθνικής Στατιστικής Υπηρεσίας, προκύπτει ότι από το σύνολο των Ρουμάνων μεταναστών, το 65% είναι απασχολούμενοι ενώ μόνο 4,75% είναι άνεργοι. Σύμφωνα με την Ετήσια Έκθεση του ΙΝΕ-ΓΣΕΕ-ΑΔΕΔΥ για το 2008 που βασίζεται στα στατιστικά στοιχεία από την Έρευνα Εργατικού Δυναμικού, β' τρίμηνο 2007, πάνω από τα 3/4 των απασχολούμενων μεταναστών εργάζονται σε 4 κλάδους της οικονομίας, (Κατασκευές, Μεταποιητική Βιομηχανία, Ιδιωτικά νοικοκυριά και Ξενοδοχεία & Εστιατόρια), ενώ ένα 13,5% σε δύο ακόμη κλάδους (Γεωργίας και Εμπορίου) με αποτέλεσμα οι 9 στους 10 απασχολούμενους μετανάστες να εργάζονται στους παραπάνω έξι κλάδους. Οι Ρουμάνοι δεν φαίνεται να διαφέρουν από αυτή τη γενική εικόνα.

Αλλαγές στην Ρουμάνικη μετανάστευση μετά την είσοδο στην ΕΕ

Ζητήματα πολιτικής

Όσον αφορά στις τρέχουσες επιρροές της μεταναστευτικής πολιτικής πάνω στους Ρουμάνους πολίτες που διαμένουν στην Ελλάδα, επειδή από την 1η Ιανουαρίου του 2007 η Ρουμανία έχει γίνει μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης, οι πολίτες της υπάγονται σε ένα διαφορετικό καθεστώς συγκριτικά με τους αλλοδαπούς, πολίτες τρίτων χωρών. Πιο συγκεκριμένα, η κυκλοφορία και η παραμονή τους και των μελών των οικογενειών τους στην ελληνική επικράτεια, ρυθμίζεται από το προεδρικό διάταγμα 106/2007.

Σε ότι αφορά το δικαίωμα εργασίας όμως, η Ελλάδα επέβαλε περιορισμούς για τους πολίτες της Ρουμανίας όσον αφορά στην πρόσβαση τους στη αγορά εργασίας της χώρας για τα πρώτα δύο χρόνια. Εντούτοις, οι Ρουμάνοι μεταναστεύουν στην Ελλάδα για εργασία από την αρχή της δεκαετίας του 1990, κυρίως μέσω άτυπων διαύλων και απασχολούνται σε συγκεκριμένους τομείς της άτυπης εργασίας. Όσον αφορά στον τρόπο με τον οποίον γίνεται αντιληπτή από τους Ρουμάνους μετανάστες η ιδιότητα του Ευρωπαίου πολίτη, οι απόψεις υπάγονται σε δύο αντίθετες περιπτώσεις. Από τη μια, υπάρχουν άνθρωποι οι οποίοι υποστηρίζουν πως εφόσον η Ρουμανία έγινε μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης, οι Ρουμάνοι πολίτες οι οποίοι διαμένουν στις υπόλοιπες χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης δεν χρειάζονται πια άδεια διαμονής. Από την άλλη, υπάρχουν πολίτες οι οποίες γνωρίζουν ότι, παρόλο που είναι Ευρωπαίοι πολίτες, οι αλλοδαποί που διαμένουν περισσότερο από τρεις μήνες στο έδαφος ενός άλλου κράτους πρέπει να κάνουν αίτηση για την χορήγηση της άδειας διαμονής.

Ζητήματα ταυτότητας

Σχετικά με τις αλλαγές που έχουν επιφέρει στην ζωή των Ρουμάνων μεταναστών μετά την ένταξη της χώρας τους στην Ευρωπαϊκή Ένωση, σε ένα πρώτο στάδιο, οι απόψεις διαφοροποιούνται. Όσον αφορά στις αλλαγές σε ένα ανώτερο επίπεδο, το ιδεολογικό επίπεδο, υπογραμμίζεται ότι υπάρχει κάποια διαφορά. Σε πρακτικό, προσωπικό επίπεδο όμως θεωρούν ότι δεν υπάρχουν αλλαγές, δεν βλέπουν να έχουν επωφεληθεί από την ένταξη αυτή. Ωστόσο, ενώ δεν αισθάνονται ότι επωφελούνται άμεσα από την ένταξη της χώρας στην Ευρωπαϊκή Ένωση, οι Ρουμάνοι θεωρούν ότι νιώθουν μεγαλύτερη ασφάλεια στις σχέσεις συναλλαγής με τις ελληνικές αρχές. Επίσης, αντιλαμβάνονται τα προνόμια που έχουν οι Ευρωπαίοι πολίτες και συνεπώς και οι ίδιοι όσον αφορά στη διαδικασία έκδοσης της άδειας διαμονής.

Η «βιομηχανία» της μετανάστευσης

Δίκτυα

Τα εθνοτικά δίκτυα παίζουν ενεργό ρόλο στην υλοποίηση τακτικών για την αντιμετώπιση της νομοθεσίας και των κρατικών πρακτικών από τους Ρουμάνους αλλοδαπούς. Εκτός του ρόλου τους στην διασφάλιση μιας νόμιμης παραμονής, φαίνεται ότι τα εθνοτικά δίκτυα παίζουν κυρίαρχο ρόλο στην εύρεση εργασίας ενώ οι φίλοι και οι γνωστοί είναι οι πρώτοι στους οποίους οι Ρουμάνοι απευθύνονται για την εύρεση της πρώτης θέσης εργασίας στην Ελλάδα.

Συνολικά, φαίνεται πως οι Ρουμάνοι μετανάστες χρησιμοποιούν τις προσφερόμενες υπηρεσίες από διάφορες μορφές δικτύων. Έτσι, ανάλογα με την ανάγκη που έχουν σε μια δεδομένη στιγμή, απευθύνονται στον φορέα που τους φαίνεται καταλληλότερος για μίαν όσο πιο αποτελεσματική εξυπηρέτηση. Αυτό που φαίνεται να επικρατεί στις πρακτικές των Ρουμάνων μεταναστών είναι ο ατομισμός και η έλλειψη εμπιστοσύνης ως προς τη στήριξη σε μια και μοναδική πηγή.

Υπηρεσίες

Ο ρόλος των εθνοτικών επιχειρήσεων ήταν και παραμένει σημαντικός για τα μέλη της Ρουμάνικης κοινότητας στην Ελλάδα και ιδιαίτερα στις συναλλαγές τους με το ελληνικό κράτος. Όσον αφορά στις δραστηριότητες των γραφείων παροχής νομικής υποστήριξης και μεταφράσεων, αυτές επικεντρώνονται σε παροχή βοήθειας σχετικά με την χορήγηση νόμιμων εγγράφων τόσο από το ρουμάνικο κράτος και την ρουμάνικη πρεσβεία όσο και από τις ελληνικές αρχές. Στην ανάγκη των Ρουμάνων μεταναστών να χρησιμοποιήσουν τις υπηρεσίες των εθνοτικών επιχειρήσεων για την εύρεση κάποιων «τρόπων» που να τους οδηγήσουν στην απόκτηση της άδειας αυτής φαίνεται ότι σε μεγάλο βαθμό συνεισφέρει η διακριτική ευχέρεια την οποία εφαρμόζουν οι δημόσιοι υπάλληλοι στις συναλλαγές με τους μετανάστες (κυρίως όσον αφορά στις απαιτήσεις προσκόμισης κάποιων εγγράφων για την έκδοση της άδειας διαμονής). Οι εθνοτικές επιχειρήσεις ψυχαγωγίας και τα εστιατόρια, πέραν των υπηρεσιών που προσφέρουν, αποτελούν δίαυλο για την επίλυση κάποιων προβλημάτων των πελατών τους. Τα προβλήματα αυτά αφορούν είτε την εύρεση εργασίας ή τη διευκόλυνση της διασφάλισης κάποιων νομικών εγγράφων.

Σύλλογοι μεταναστών

Η κύρια οργάνωση των Ρουμάνων στην Ελλάδα, είναι μια αδύναμη οργάνωση και ο ρόλος της περιορίζεται σε εκδηλώσεις πολιτιστικού χαρακτήρα. Από την ίδρυση της, το 1992, η κοινότητα αποτελείτο κυρίως από τους Ρουμάνους της Αθήνας, οι οποίοι ήταν εγκατεστημένοι χρόνια, δηλαδή εκείνοι οι οποίοι δεν είχαν ούτε προβλήματα με τα χαρτιά ούτε με την καθημερινή τους ζωή μέσα στην ελληνική κοινωνία.

Αυτό δεν θα έπρεπε να προκαλέσει εκπλήξεις εάν λάβει κανείς υπόψη προηγούμενες μελέτες που διεξήχθησαν στην Ελλάδα από τις αρχές τις δεκαετίας του 1990 πάνω στο θέμα των οργανώσεων των μεταναστών. Έτσι, ο ρόλος των μεταναστευτικών οργανώσεων περιοριζόταν στην παροχή πληροφοριών και οικονομικής βοήθειας στα μέλη της ενώ ταυτόχρονα, φαίνεται ότι οι ιδρυτές τέτοιων οργανώσεων είχαν την τάση εκμετάλλευσης των συντοπιτών τους. Μια ιδιαιτερότητα της Ρουμάνικης κοινότητας «Στέφανος ο Μέγας» φαίνεται να είναι η έλλειψη επιθυμίας ανάπτυξης σχέσεων με άλλες οργανώσεις μεταναστών. Οι εκπρόσωποι της θεωρούν πως με τις λοιπές οργανώσεις και συνδικάτα που υπάρχουν και που έχουν πολιτική χροιά ή που έχουν σκοπό την προστασία εκείνων που ήρθαν παράνομα, δεν θα έπρεπε να υπάρχει σχέση. Αυτό διότι θεωρούν πως η θέση του Ρουμάνου στην ελληνική κοινωνία πρέπει να είναι διαφορετική.

Συμπερασματικές Παρατηρήσεις

Με την ένταξη της Ρουμανίας στην Ευρωπαϊκή Ένωση, δεν υπάρχουν σημαντικές αλλαγές στον τύπο των δικτύων που χρησιμοποιούν οι Ρουμάνοι μετανάστες είτε για τη νομιμοποίηση τους είτε στις καθημερινές τους συναλλαγές με το ελληνικό κράτος.

Φαίνεται πως οι Ρουμάνοι χρησιμοποιούν και τις υπηρεσίες των δικτύων επί πληρωμή (είτε αυτές προσφέρονται από Έλληνες είτε από συμπολίτες τους) αλλά, σε πολλές περιπτώσεις βασίζονται και στην εξυπηρέτηση, χωρίς ανταμοιβή, από το ευρύτερο συγγενικό τους περιβάλλον. Σχετικά με το ποια από τις δύο τακτικές υπερισχύει, είναι ένα ζήτημα που χρειάζεται διερεύνηση.

Τα αποτελέσματα της έρευνας επιβεβαιώνουν ότι οι περιοριστικές πολιτικές πρόσβασης στην αγορά εργασίας, το μόνο που καταφέρνουν είναι να δημιουργούν μεγαλύτερες ευκαιρίες για άτυπη εργασία. Φαίνεται να δημιουργείται μια εικονικότητα όσον αφορά στην νομιμότητα των Ρουμάνων οι οποίοι έρχονται στην Ελλάδα με σκοπό να εργαστούν παράλο που το δικαίωμα αυτό δεν τους παρέχεται. Έτσι, τα χαρτιά ενός σημαντικού αριθμού μεταναστών απλώς δεν αντιστοιχούν στην πραγματικότητα.

Επιπλέον, φαίνεται ότι για τους φορείς της «βιομηχανίας της μετανάστευσης» μετά την ένταξη της Ρουμανίας στην Ευρωπαϊκή Ένωση εμφανίστηκαν νέες ευκαιρίες για την εξυπηρέτηση των Ρουμάνων μεταναστών στις συναλλαγές τους με το ελληνικό κράτος. Οι δραστηριότητες κάποιων γραφείων εύρεσης εργασίας και παροχής νομικών συμβουλών που «βοηθούν» τους μετανάστες και τους «κλίνουν» τα διάφορα ζητήματα «νομιμότητας αναπτύχθηκαν σε μεγάλο βαθμό. Και οι ίδιοι οι ιδιοκτήτες των εθνοτικών επιχειρήσεων αξιολογήσουν ως θετική για τις επιχειρήσεις τους την ένταξη της χώρας τους στην Ευρωπαϊκή Ένωση.

Προτάσεις Πολιτικής

- Καλύτερη πληροφόρηση όσον αφορά στα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις των πολιτών των νέων χωρών που είναι μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Το ερευνητικό πρόγραμμα IDEA χρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Γενική Δ/ση Έρευνας και Τεχνολογίας, 6ο Πρόγραμμα Πλαίσιο, Προτεραιότητα 8 Ενσωμάτωση και Ενδυνάμωση του Ευρωπαϊκού Πεδίου Έρευνας

Όλες οι Εκθέσεις και τα Κείμενα Πολιτικής είναι διαθέσιμα στην ιστοσελίδα του προγράμματος:

<http://www.eliamep.gr/idea/>

Για την έκθεση και το κείμενο πολιτικής για τη Ρουμάνικη μετανάστευση, παρακαλώ επικοινωνήσετε με τον συγγραφέα, Daria Lazarescu (daria.lazarescu@gmail.com)

Για γενικότερες πληροφορίες παρακαλώ επικοινωνήσετε με την Δρ. Άννα Τριανταφυλλίδου (anna@eliamep.gr)

Για περισσότερες πληροφορίες για ερευνητικά προγράμματα στον τομέα των Κοινωνικών και Ανθρωπιστικών Επιστημών, παρακαλώ επισκεφτείτε: http://ec.europa.eu/research/social-sciences/index_en.html